

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-12>

УДК 657.6: 658.14/.17

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА

ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT FOR ASSESSMENT THE TAX BURDEN OF THE ENTERPRISE

Концева Валентина Володимирівна

кандидат економічних наук, професор,
Національний транспортний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4911-7723>

Антоненко Надія Василівна

кандидат економічних наук, старший викладач,
Національний транспортний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1478-6668>

Карлова Ірина Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент,
Національний транспортний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7943-1975>

Kontseva Valentyna, Antonenko Nadiia, Karlova Iryna
National Transport University

Стаття присвячена актуальним питанням оцінки податкового навантаження підприємства, що не входить до переліку класичних складових оцінки фінансового стану чи інвестиційної привабливості підприємства. Проте оцінка податкового навантаження підприємства є актуальною та інформативною для власників та інвесторів. Метою дослідження є обґрунтування методичного інструментарію оцінки податкового навантаження підприємства в частині його обліково-аналітичного забезпечення та адаптування до положень чинного податкового та бухгалтерського обліку і звітності. В дослідженні обґрунтовано сукупність аналітичних показників для різних груп користувачів інформації: для зовнішніх користувачів рекомендовано проводити аналіз показників загального податкового навантаження підприємства, податкового навантаження за доходами, витратами та податкового навантаження на грошові потоки; для внутрішніх користувачів – показників загального податкового навантаження підприємства, податкового навантаження за доходами, витратами та податкового навантаження на грошові потоки, податкового навантаження за всіма сплаченими податками.

Ключові слова: податки, оподаткування, аналіз, оцінка, податкове навантаження підприємства, облік.

Статья посвящена актуальным вопросам оценки налоговой нагрузки предприятия, не входит в перечень классических составляющих оценки финансового состояния или инвестиционной привлекательности предприятия. Однако оценка налоговой нагрузки предприятия является актуальной и информативной для владельцев и инвесторов. Целью исследования является обоснование методического инструментария оценки налоговой нагрузки предприятия в части его учетно-аналитического обеспечения и адаптации к действующему налоговому и бухгалтерскому учету и отчетности. В исследовании обосновано совокупность аналитических показателей для различных групп пользователей информации: для внешних пользователей рекомендуется проводить анализ показателей общей налоговой нагрузки предприятия, налоговой нагрузки по доходам, расходам и налоговой нагрузки на денежные потоки; для внутренних пользователей – показателей общей налоговой нагрузки предприятия, налоговой нагрузки по доходам, расходам и налоговой нагрузки на денежные потоки, налоговой нагрузки по всем уплаченными налогами.

Ключевые слова: налоги, налогообложение, анализ, оценка, налоговая нагрузка предприятия, учет.

Assessment of the tax burden is not included in the list of classic components of financial analysis of the enterprise or investment analysis of the enterprise. Assessment of the tax burden of the enterprise is relevant and informative for owners and future investors of residents and non-residents. The level of tax burden of enterprises differs significantly by type of economic activity, volume of financial and economic activity, regions of activity, etc. The purpose of the study is to substantiate the methodological tools for assessing the tax burden of the enterprise in terms of accounting and analytical support and adaptation to the provisions of current accounting and reporting. The available in the financial literature developments on the issue of determining the level of tax burden of the enterprise (legal entity, business entity) are summarized. Four groups of approaches of determining the level of tax burden of the enterprise are identified. It is proposed to determine analytical indicators to assess the tax burden of the enterprise. For non-residents (internal and external users) to calculate the indicator common in international practice as a total tax and contribution rate is recommended. Analytical indicators for assessing the tax burden of the enterprise are differentiated according to the category of users, user needs and access to analytical information about the activities of the enterprise. The formulas of analytical indicators of the tax burden of enterprises in accordance with the forms of financial reporting of enterprises (The Statement of Income, The Cash Flow Statement) and accounting accounts are substantiated. It is recommended for external users to assess the tax burden of the enterprise to analyze such indicators as the total tax burden of the enterprise, the tax burden on income, the tax burden on expenses and tax burden on cash flow. It is recommended for internal users to conduct an in-depth analysis with the calculation of such indicators as the total tax burden of the enterprise, the tax burden on income, the tax burden on expenses and tax burden on cash flow, the tax burden on tax.

Keywords: taxes, taxation, analysis, tax burden of the enterprise, accounting.

Постановка проблеми. Оцінка податкового навантаження не входить до переліку обов'язкових (класичних) складових оцінки фінансового стану чи інвестиційної привабливості підприємства. Для вітчизняних аналітичних методик (Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації від 26.01.2001 р. № 49/121; Порядок проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту ... від 14.07.2016 р. № 616; Порядок проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання щодо наявності ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства від 10.09.2020 р. № 3105/5) притаманна відсутність оцінки податкового навантаження. Оцінка податкового навантаження підприємства є актуальною та інформативною для власників та майбутніх інвесторів резидентів і нерезидентів, оскільки рівень податкового навантаження підприємств суттєво відрізняється за видами економічної діяльності, обсягами фінансово-господарської діяльності, регіонами діяльності тощо. Наприклад, за видами економічної діяльності в Україні мають «пріоритетність у формуванні податкових надходжень бюджету та підвищений фіскальний потенціал: переробна промисловість; добувна промисловість і розроблення кар'єрів; оптова та роздрібна торгівля; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство» [1, с. 79].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання податкового навантаження підприємств досліджуються у науковій літературі як з позиції виконання податками фіскальної функції, так і регулюючої. Дослідження теоретичних та прикладних положень визначення податкового навантаження підприємств присвячені праці вітчизняних вчених: І. Алексєєв, В. Аранчій, Ю. Малахова, Л. Новосельська, В. Оліховський, Т. Оришин, Т. Паєнтко, С. Паранчук, Т. Писаренко, О. Побережець, Н. Синютка, Л. Ткачик, О. Червінська та ін. Але податкове законодавство постійно змінюється, що впливає на об'єкти оподаткування та фінансові результати підприємства. Тому виникає потреба в подальшому дослідженні питань податкового навантаження та його обліково-аналітичного забезпечення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У працях вчених не наводиться обліково-аналітичне забезпечення оцінки податкового навантаження підприємства, що ускладнює розрахунок аналітичних показників.

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є обґрунтування методичного інструментарію оцінки податкового навантаження підприємства в частині його обліково-аналітичного забезпечення та адаптування до положень чинного податкового та бухгалтерського обліку і звітності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Податкове навантаження як економічна категорія використовується для характеристики сукупності податкових платежів, що сплачуються в державі, регіоні, підприєм-

ством чи фізичною особою. З огляду на наявні у вітчизняній фінансовій літературі напрацювання і розробки з проблематики визначення рівня податкового навантаження підприємства (юридичної особи, суб'єкта господарювання) можна зробити наступні узагальнення:

1) обґрунтування доцільності визначення єдиного показника для оцінки податкового навантаження підприємства – коефіцієнта податкового навантаження (Т. Пасентко) [2, с. 170]; коефіцієнта сукупного податкового навантаження (К. Безверхий) [3, с. 41]; індексу загального податкового навантаження (О. Побережець та А. Гусєв) [4, с. 125].

Іноземний досвід вказує на обчислення показника ефективного податкового навантаження компанії (*effective tax burden of companies* [5; 6; 7]) чи ефективної ставки податків (*effective tax rate, ETR*) як відношення загальної суми сплачених податків до прибутку до оподаткування [8] чи доходу від операційної діяльності (формула 1) [9, с. 586]:

$$ETR = \frac{Taxes}{Gross_operating_profit} \quad (1)$$

де *Taxes* – загальний розмір податків, сплачених підприємством; *Gross_operating_profit* – валовий прибуток від операційної діяльності підприємства.

Світовий банк (The World Bank Group) оцінює податкове навантаження підприємств за загальною ставкою податків та обов'язкових платежів (*total tax and contribution rate*), яка розраховується як відношення фактично сплаченого загального розміру податків та обов'язкових платежів до комерційного прибутку [10]. Комерційний прибуток розраховується як виручка від продажів за вирахуванням вартості проданих товарів, заробітної плати бруто, адміністративних витрат, інших витрат, резервів плюс приріст капіталу (від продажу майна) за вирахуванням процентних витрат, плюс процентний дохід і мінус комерційна амортизація [10].

Розрахунок загальної ставки податків та обов'язкових платежів (*total tax and contribution rate, t*) є актуальним для підприємств, що планують залучати інвестиційні ресурси нерезидентів, оскільки іноземний інвестор має можливість порівняти фактичний рівень податкового навантаження підприємства з рівнем податкового навантаження в Україні та в інших країнах. За даними звіту «*Paying Taxes 2020 report*» [11] загальна ставка податків та обов'язкових платежів в Україні становила 45,2% (рисунок 1), що вище середнього рівня відповідного показника в країнах Європи

та Центральної Азії ($t = 31,7\%$), країнах ОЕСР з високим рівнем доходів ($t = 39,9\%$), а також окремих країн ЄС.

2) обґрунтування доцільності визначення кількох відносних показників (коефіцієнтів) для оцінки податкового навантаження підприємства. Перший підхід ґрунтується на податковій компоненті та визначення податкового навантаження за окремими податками: податкове навантаження з податку на додану вартість, податкове навантаження з податку на прибуток, податкове навантаження з податку на доходи фізичних осіб; податкове навантаження з єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування тощо. Прихильниками такого підходу є І. Алексєєв, С. Паранчук, О. Червінська, Н. Синютка [12, с. 146–147], Ю. Швець [13, с. 120], Л. Ткачик [14, с. 81–84].

Другий підхід ґрунтується на ресурсній компоненті та визначення податкового навантаження за фінансово-економічними показниками діяльності підприємства: податкове навантаження на заробітну плату, собівартість, витрати, доходи загалом та за видами діяльності, прибуток підприємства, додану вартість, власний капітал, оборотні і необоротні активи. Прихильниками такого підходу є Л. Новосельська [15, с. 242–243], В. Оліховський [16, с. 80–82], Т. Оришин [17, с. 61], Т. Писаренко [18, с. 119], Ткачик [14, с. 81–84], Ю. Швець [13, с. 120].

3) обґрунтування доцільності визначення двох умовних груп показників податкового навантаження підприємства: абсолютних показників (загальна сума податкових зобов'язань чи фактично сплачених податків) та відносних показників (коефіцієнтів). В. Аранчій та Т. Мисник [19, с. 23], Ю. Малахова [20, с. 18] у своїх працях наводять методичні рекомендації до застосування такого підходу;

4) обґрунтування комплексного підходу, що базується на наступних складових: аналіз абсолютної величини податків, сплачених підприємством за аналізований період; аналіз податкового навантаження на підприємство за відносними показниками; аналіз заборгованості підприємства за податками і зборами; аналіз упущеної вигоди мінімізації податкових платежів; факторний аналіз податкових платежів і податкового навантаження на підприємство (Н. Барабаш та М. Никонович [21, с. 121–122]; Г. Мельничук [22, с. 168]).

Для оцінки податкового навантаження підприємства пропонуємо визначити аналітичні показники відповідно до категорії користувачів, їх потреб та доступу до аналітичної інфор-

Рис. 1. Загальна ставка податків та обов'язкових платежів підприємств в країнах Європи, %
Джерело: побудовано авторами за даними звіту The World Bank Group «Paying Taxes 2020 report» [11]

Таблиця 1

Обліково-аналітичне забезпечення оцінки податкового навантаження підприємства для потреб зовнішніх користувачів

№ п/п	Показник	Формула	Формула за даними фінансової звітності
1.	Загальне податкове навантаження (t)	$\frac{\text{податки та збори сплачені}}{\text{комерційний прибуток}}$	$\frac{\Phi \text{ №3 } p.3110 + p.3115}{\Phi \text{ №2 } p.2000 - p.2500 - p.2505 - p.2130 - p.2150 - p.2180 + p.2200 - p.2250 + p.2220 - p.2515}$
2.	Податкове навантаження за доходами (t_{rev})	$\frac{\text{податки та збори сплачені}}{\text{доходи підприємства}}$	$\frac{\Phi \text{ №3 } p.3110 + p.3115}{\Phi \text{ №2 } p.2000 + p.2120 + p.2200 + p.2220 + p.2240}$
3.	Податкове навантаження за витратами (t_{cost})	$\frac{\text{податки та збори сплачені}}{\text{витрати підприємства}}$	$\frac{\Phi \text{ №3 } p.3110 + p.3115}{\Phi \text{ №2 } p.2050 + p.2130 + p.2150 + p.2180 + p.2250 + p.2255 + p.2270}$
4.	Податкове навантаження на грошові потоки ($t_{cash\ flow1}$)	$\frac{\text{податки та збори сплачені}}{\text{вихідні грошові потоки}}$	$\frac{\Phi \text{ №3 } p.3110 + p.3115}{\Phi \text{ №3 } p.(3100...3190) + p.(3255...3290) + p.(3345...3390)}$

Примітки: Ф № 2 – звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Ф № 3 – Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)

Джерело: складено авторами

Рис. 2. Показники оцінки податкового навантаження підприємства

Джерело: складено авторами

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

мації про діяльність підприємства (на прикладі підприємства, що сплачує податки та формує фінансову звітність на загальних засадах (рисунку 2)). Вважаємо, що оцінку рівня податкового навантаження підприємства можуть ініціювати та реалізовувати зовнішні користувачі (потенційні інвестори, конкуренти) та внутрішні користувачі (менеджери, власники). Для внутрішніх та зовнішніх користувачів-нерезидентів доцільно адаптувати розрахунок поширеного у міжнародній практиці показника – загальна

ставка податків та обов'язкових платежів (*total tax and contribution rate, t*).

Обліково-аналітичне забезпечення оцінки податкового навантаження підприємства для потреб зовнішніх користувачів наведено у таблиці 1 та базується на виключно формах 2 та 3 фінансової звітності.

Набір показників для внутрішніх користувачів (менеджерів, власників) повинен бути розроблений на рівні підприємства та адаптований до податкових зобов'язань підприємства.

Таблиця 2

Обліково-аналітичне забезпечення оцінки податкового навантаження підприємства

№ п/п	Показник	Формула	Формула за даними бухгалтерського обліку
1.	Загальне податкове навантаження (t)	$\frac{\text{податки та збори сплачені}}{\text{комерційний прибуток}}$	$\frac{\text{оборот за Дт 641,642,651 (у частині ЄСВ) з Кт 311,315}}{\text{оборот за Дт 701,702 і 703 з Кт 791 – оборот за Кт 704 з Дт 791 – обороти за Дт 23, 24, 91, 92, 93, 941 з Кт 13, 20, 21, 22, 28, 66, 4712, 4773 – обороти за Кт 92,93,94 з Дт 791 + обороти за Дт 72, 73 з Кт 792 – обороти за Кт 95 з Дт 792}}$
2.	Податкове навантаження за доходами (t_{rev})	$\frac{\text{податки та збори сплачені}}{\text{доходи підприємства}}$	$\frac{\text{оборот за Дт 641,642,651 (участині ЄСВ) з Кт 311,315}}{\text{оборот за Дт 701,702 і 703,71 з Кт 791 – оборот за Кт 704 з Дт 791 + обороти за Дт 72,73 з Кт 792 + обороти за Дт 74 з Кт 793}}$
3.	Податкове навантаження за витратами (t_{cost})	$\frac{\text{податки та збори сплачені}}{\text{витрати підприємства}}$	$\frac{\text{оборот за Дт 641,642,651 (участині ЄСВ) з Кт 311,315}}{\text{оборот за Кт 901,902,903,92,93,94, з Дт 791 + обороти за Кт 95,96 з Дт 792 + обороти за Кт 97 з Дт 793}}$
4.	Податкове навантаження грошових потоків ($t_{cash\ flow}$)	$\frac{\text{податки та збори сплачені}}{\text{вихідні грошові потоки}}$	$\frac{\text{оборот за Дт 641,642,651 (участині ЄСВ) з Кт 311,315}}{\text{оборот за Дт рах. 31}}$
		$\frac{\text{податки та збори сплачені}}{\text{вхідні грошові потоки}}$	$\frac{\text{оборот за Дт 641,642,651 (участині ЄСВ) з Кт 311,315}}{\text{оборот за Дт рах. 31}}$
5.	Податкове навантаження за ПДВ ($t_{пдв}$)	$\frac{\text{ПДВ сплачений}}{\text{доходи підприємства}}$	$\frac{\text{оборот за Дт 641 / ПДВ з Кт 311,315}}{\text{оборот за Дт 701,702 і 703,71 з Кт 791 – оборот за Кт 704 з Дт 791 + обороти за Дт 72,73 з Кт 792 + обороти за Дт 74 з Кт 793}}$
6.	Податкове навантаження за податком на прибуток ($t_{пприб}$)	$\frac{\text{податок на прибуток сплачений}}{\text{доходи підприємства}}$	$\frac{\text{оборот за Дт 641 / Податок на прибуток з Кт 311}}{\text{оборот за Дт 701,702 і 703,71 з Кт 791 – оборот за Кт 704 з Дт 791 + обороти за Дт 72,73 з Кт 792 + обороти за Дт 74 з Кт 793}}$
7.	Податкове навантаження за ПДФО ($t_{пдфо}$)	$\frac{\text{ПДФО сплачений}}{\text{вихідні грошові потоки}}$	$\frac{\text{оборот за Дт 641 / ПДФО з Кт 311}}{\text{оборот за Дт рах. 31}}$
8.	Податкове навантаження за рентною платою ($t_{рп}$)	$\frac{\text{рентна плата сплачена}}{\text{доходи підприємства}}$	$\frac{\text{оборот за Дт 641 / Рентна плата з Кт 311}}{\text{оборот за Дт 701,702 і 703,71 з Кт 791 – оборот за Кт 704 з Дт 791 + обороти за Дт 72,73 з Кт 792 + обороти за Дт 74 з Кт 793}}$

(Закінчення таблиці 2)

9.	Податкове навантаження за МИТОМ ($t_{\text{мито}}$)	$\frac{\text{мито вивізне сплачене доходи підприємства}}{\text{мито вивізне}}$	$\frac{\text{оборот за Дт641 / Мито вивізне з Кт311}}{\text{оборот за Дт701,702 і 703,71 з Кт791}}$ – оборот за Кт704 з Дт791 + обороти за Дт72,73 з Кт792 + обороти за Дт74 з Кт793
		$\frac{\text{мито ввізне сплачене доходи підприємства}}{\text{мито ввізне}}$	$\frac{\text{оборот за Дт641 / Мито ввізне з Кт311}}{\text{оборот за Дт701,702 і 703,71 з Кт791}}$ – оборот за Кт704 з Дт791 + обороти за Дт72,73 з Кт792 + обороти за Дт74 з Кт793
10.	Податкове навантаження за екологічним податком ($t_{\text{Еколог}}$)	$\frac{\text{екологічний податок сплаченей доходи підприємства}}{\text{екологічний податок}}$	$\frac{\text{оборот за Дт641 / Еколог.податок з Кт311}}{\text{оборот за Дт701,702 і 703,71 з Кт791}}$ – оборот за Кт704 з Дт791 + обороти за Дт72,73 з Кт792 + обороти за Дт74 з Кт793
11.	Податкове навантаження за транспортним податком ($t_{\text{ТТтранспорт.}}$)	$\frac{\text{транспортний податок сплачений доходи підприємства}}{\text{транспортний податок}}$	$\frac{\text{оборот за Дт641 / Транспортний податок з Кт311}}{\text{оборот за Дт701,702 і 703,71 з Кт791}}$ – оборот за Кт704 з Дт791 + обороти за Дт72,73 з Кт792 + обороти за Дт74 з Кт793
12.	Податкове навантаження за податком на майно ($t_{\text{Пмайно}}$)	$\frac{\text{податок на майно сплачений доходи підприємства}}{\text{податок на майно}}$	$\frac{\text{оборот за Дт641 / Податок на майно з Кт311}}{\text{оборот за Дт701,702 і 703,71 з Кт791}}$ – оборот за Кт704 з Дт791 + обороти за Дт72,73 з Кт792 + обороти за Дт74 з Кт793
13.	Податкове навантаження за ЄСВ ($t_{\text{ЄСВ}}$)	$\frac{\text{ЄСВ сплачений доходи підприємства}}{\text{ЄСВ}}$	$\frac{\text{оборот за Дт651 (участині ЄСВ) з Кт311}}{\text{оборот за Дт701,702 і 703,71 з Кт791}}$ – оборот за Кт704 з Дт791 + обороти за Дт72,73 з Кт792 + обороти за Дт74 з Кт793

Примітка: 1 – за винятком собівартості реалізованих запасів і товарів; 2 – у частині сум забезпечень на виплату відпускних; 3 – у частині забезпечень на матеріальне заохочення

Джерело: складено авторами

Наприклад, показники податкового навантаження доцільно розраховувати за всіма податками, які фактично сплачує підприємство. Переважна більшість показників податкового навантаження наведена на рисунку 2, проте додатково за потреби доцільно здійснювати розрахунок податкового навантаження за акцизним податком ($t_{\text{акциз}}$); податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки ($t_{\text{нерух. майно}}$); платою за землю ($t_{\text{земл}}$) тощо.

Обліково-аналітичне забезпечення оцінки податкового навантаження підприємства для потреб внутрішніх користувачів наведено у таблиці 2 та базується на даних бухгалтерського обліку.

Висновки. Оцінку податкового навантаження підприємств слід вважати невід'ємною складовою фінансового та інвестиційного

аналізу, що актуалізує методичне забезпечення оцінки податкового навантаження підприємств у частині обґрунтування сукупності аналітичних показників та обліково-інформаційного забезпечення розрахунку аналітичних показників. Для зовнішніх користувачів рекомендовано проводити аналіз показників загального податкового навантаження підприємства, податкового навантаження за доходами, витратами та податкового навантаження на грошові потоки. Для внутрішніх користувачів рекомендовано проводити поглиблений аналіз з розрахунком показників загального податкового навантаження підприємства, податкового навантаження за доходами, витратами та податкового навантаження на грошові потоки, податкового навантаження за всіма сплаченими податками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойко С.В., Варченко О.М., Драган О.О. Структурні асиметрії податкових надходжень до Зведеного бюджету України за КВЕД 009:2010. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. Вип. 1. С. 76–86. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v1i28.162869>
2. Пасєнко Т.В. Теоретичні аспекти визначення рівня податкового навантаження. *Наукові записки. Серія «Економіка»*. 2008. Вип. 10. Ч. 1. С. 165–172.
3. Безверхий К. Аналіз податків, єдиного соціального внеску та інших платежів в контексті розрахунку податкового навантаження підприємства авіабудівної галузі. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. № 11. С. 37–43.
4. Побережець О.В., Гусєв А.О. Фінансовий аналіз як інструмент оптимізації податкового навантаження підприємства. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2020. Вип. 3(46). С. 122–133. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2020.3\(46\).214217](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2020.3(46).214217)
5. Jacobs Otto H., Christoph Spengel. Measurement and Development of the Effective Tax Burden of Companies – An Overview and International Comparison. *Intertax*. 2000. Vol. 28. Iss. 10. Pp. 334–352.
6. Overesch M. The Effective Tax Burden of Companies in Europe. *DICE Report, ifo Institut für Wirtschaftsforschung an der Universität München, München*. 2005. Vol. 03. Iss. 4. Pp. 56–63.
7. Elschner C., Lammersen L., Overesch M., Schwager R. The Effective Tax Burden of Companies and on Highly Skilled Manpower: Tax Policy Strategies in a Globalized Economy. 2006. *Fiscal Studies*. Vol. 27. No. 4. Pp. 513–534.
8. Kagan J. Effective Tax Rate. Investopedia. URL: <https://www.investopedia.com/terms/e/effectivetaxrate.asp>
9. Lazar S. Effective tax burden borne by companies: a review and a new methodology. *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*. 2010. Vol. 19 Iss. 2. Pp. 584–588.
10. Paying Taxes methodology. The World Bank Group. URL: <https://www.doingbusiness.org/en/methodology/paying-taxes>
11. Paying Taxes. The World Bank Group. URL: <https://www.doingbusiness.org/en/data/exploretopics/paying-taxes>
12. Алексєєв І.В., Паранчук С.В., Червінська О.С., Синютка Н.Г. Управління податковим навантаженням підприємств. *Регіональна економіка*. 2016. № 4. С. 145–152.
13. Швець Ю.О., Завальнюк А.О. Оптимізація податкового навантаження на підприємстві ПАТ «Янцівський гранітний кар'єр». *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. Вип. 4. С. 117–124. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2018-4-18>
14. Ткачик Л.П. Методика проведення податкового аналізу суб'єктами підприємництва. *Потенціал стійкого розвитку та фінансова безпека соціально-економічних систем* : матеріали І Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Сімферополь – смт Гурзуф, 17-18 жовт. 2013 р.). С. 81–84.
15. Новосельська Л.І. Методи оцінювання рівня податкового навантаження підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.10. С. 239–244.
16. Оліховський В.Я. Методи та інструменти податкового планування в системі менеджменту підприємства : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2018. 270 с.
17. Оришчин Т.М. Оптимізація податкового навантаження підприємства: теоретичний та методичний аспекти. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 58–62. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2019.4.58>
18. Писаренко Т. Оцінювання податкового навантаження на діяльність суб'єктів господарської діяльності. *Галицький економічний вісник*. 2020. Том 65. № 4. С. 114–120. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.04
19. Аранчій В.І., Мисник Т.Г. Податкове навантаження та методологічні основи його виміру. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія економічні науки*. 2013. Вип. 2(7). Т. 2. С. 21–27.
20. Малахова Ю.А. Методичні засади визначення податкового навантаження на підприємствах автомобільного транспорту. *Економіка. Фінанси. Право*. 2014. № 11. С. 17–20.
21. Барабаш Н.С., Никонович М.О. Податковий аналіз: зміст та особливості розвитку. *Культура народів Причорномор'я*. 2013. № 256. С. 119–123.
22. Мельничук Г.С. Організація та методика аналізу податкового навантаження на підприємство: теоретичні аспекти. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2019. № 1. С. 159–175. DOI: <https://doi.org/10.33244/2617-5940.1.2019.159-175>

REFERENCES:

1. Boiko, S.V., Varchenko, O.M., & Drahan, O.O. (2019) Strukturni asymetrii podatkovykh nadkhodzen do Zvedenoho biudzhetu Ukrainy za KVED 009:2010 [Structural asymmetry of tax revenues of the Consolidated budget Ukraine for KTEA 009: 2010]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky – Financial and credit activities: problems of theory and practice*, 1(28), 76–86. Retrieved from: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v1i28.162869> (in Ukrainian)
2. Paientko, T.V. (2008) Teoretychni aspekty vyznachennia rinvnia podatkovoho navantazhennia [Theoretical aspects of determining the level of tax burden]. *Naukovi zapysky. Seriiia «Ekononika» – Scientific notes. Series «Economy»*, 10(1), 165–172. (in Ukrainian)

3. Bezverkhyi, K. (2015) Analiz podatktiv, yedynoho sotsialnogo vnesku ta inshykh platezhiv v konteksti rozrakhunku podatkovoho navantazhennia pidpriemstva aviabudivnoi haluzi [Analysis of taxes, single social contribution and other payments in the context of calculation of tax burden of enterprise of aircraft industry]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt – Accounting and audit*, 11, 37–43. (in Ukrainian)
4. Poberezhets, O.V. & Husiev, A.O. (2020) Finansovyi analiz yak instrument optymizatsii podatkovoho navantazhennia pidpriemstva [Financial analysis as a tool for optimizing the tax burden of the enterprise]. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia – Market economy: modern theory and practice of management*, 3 (46), 122–133. Retrieved from: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2020.3\(46\).214217](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2020.3(46).214217) (in Ukrainian)
5. Jacobs, Otto H. & Christoph, Spengel (2000) Measurement and Development of the Effective Tax Burden of Companies – An Overview and International Comparison, *Intertax*, 28(10), 334–352.
6. Overesch, M. (2005) The Effective Tax Burden of Companies in Europe. *DICE Report, ifo Institut für Wirtschaftsforschung an der Universität München, München*, 03(4), 56–63.
7. Elschner, C., Lammersen, L., Overesch, M. & Schwager, R. (2006) The Effective Tax Burden of Companies and on Highly Skilled Manpower: Tax Policy Strategies in a Globalized Economy. *Fiscal Studies*, 27(4), 513–534.
8. Kagan, J. (2021) Effective Tax Rate. Investopedia. Retrieved from: <https://www.investopedia.com/terms/e/effectivetaxrate.asp>
9. Lazar, S. (2010) Effective tax burden borne by companies: a review and a new methodology. *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, 19(2), 584–588.
10. The World Bank Group (2021) Paying Taxes methodology. Retrieved from: <https://www.doingbusiness.org/en/methodology/paying-taxes>
11. The World Bank Group (2021) Paying Taxes. Retrieved from: <https://www.doingbusiness.org/en/data/explore-topics/paying-taxes>
12. Aliksieiev, I.V., Paranchuk, S.V., Chervinska, O.S. & Syniutka, N.H. (2016) Upravlinnia podatkovym navantazhenniam pidpriemstv [Management of the tax burden on enterprises]. *Rehionalna ekonomika – Regional economy*, 4, 145–152 (in Ukrainian)
13. Shvets, Yu.O. & Zavalniuk, A.O. (2018) Optymizatsiia podatkovoho navantazhennia na pidpriemstvi PAT «Iantsivskyi hranitnyi karier» [Optimization of the tax burden at the enterprise of PJSC «Yantsivskyi Hranitnyi Karier»]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi – Problems of system approach in economy*, 4, 117–124. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2018-4-18> (in Ukrainian)
14. Tkachyk, L.P. (2013) Metodyka provedennia podatkovoho analizu sub'iektamy pidpriemnytstva [Methods of tax analysis business entities]. Proceedings from *I Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia «Potentsial stiikoho rozvytku ta finansova bezpeka sotsialno-ekonomichnykh system»* [First Ukrainian scientific and practical conference «Potential for sustainable development and financial security of socio-economic systems»] (Simferopol-Hurzuf). Simferopol. (in Ukrainian)
15. Novoselska, L.I. (2013) Metody otsiniuvannia rivnia podatkovoho navantazhennia pidpriemstv [Methods for assessing the level of tax burden on enterprises]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy – Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, 23.10, 239–244. (in Ukrainian)
16. Olikhovskiy, V.Ya. (2018) Metody ta instrumenty podatkovoho planuvannia v systemi menedzhmentu pidpriemstva [Methods and tools of tax planning in management system of the enterprise]. (Candidate's thesis). Lviv. (in Ukrainian)
17. Oryshchyn, T.M. (2019) Optymizatsiia podatkovoho navantazhennia pidpriemstva: teoretychnyi ta metodychnyi aspekty [Optimization of the tax burden of the enterprise: theoretical and methodical aspects]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and state*, 4, 58–62. Retrieved from: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2019.4.58> (in Ukrainian)
18. Pysarenko, T. (2020) Otsiniuvannia podatkovoho navantazhennia na diialnist subiektiv hospodarskoi diialnosti [Assessment of the tax burden on business entities activity]. *Halyskyi ekonomichnyi visnyk – Galician economic bulletin*, 65, 4, 114–120. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.04 (in Ukrainian)
19. Aranchii, V.I. & Mysnyk, T.H. (2013) Podatkove navantazhennia ta metodolohichni osnovy yoho vymiru [Tax burden and methodological bases of its measurement]. *Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii: seriia ekonomichni nauky – Scientific works of Poltava State Agrarian Academy. Series of economic sciences*, 2(7), 21–27. (in Ukrainian)
20. Malakhova, Yu.A. (2014) Metodychni zasady vyznachennia podatkovoho navantazhennia na pidpriemstvakh avtomobilnogo transportu [Methodical bases of definition of tax burden at the enterprises of motor transport]. *Ekonomika. Finansy. Pravo – Economy. Finance. Law*, 11, 17–20. (in Ukrainian)
21. Barabash, N.S. & Nykonovych, M.O. (2013) Podatkovyi analiz: zmist ta osoblyvosti rozvytku [Tax analysis: content and features of development]. *Kultura narodiv Prychornomia – Culture of the peoples of the Black Sea region*, 256, 119–123. (in Ukrainian)
22. Melnychuk, H.S. (2019) Orhanizatsiia ta metodyka analizu podatkovoho navantazhennia na pidpriemstvo: teoretychni aspekty [Organization and methodology of analysis of tax burden on the enterprise: theoretical aspects]. *Zbirnyk naukovykh prats Universytetu derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy – Collection of scientific works of the University of the State Fiscal Service of Ukraine*, 1, 159–175. Retrieved from: <https://doi.org/10.33244/2617-5940.1.2019.159-175> (in Ukrainian)